

Bolagsstämмоordföranden

SVANTE JOHANSSON

1. Inledning

Vid varje bolagsstämma skall det finnas en ordförande som, om inte annat följer av en bestämmelse i bolagsordningen, utses av bolagsstämman, 7 kap. 30 § aktiebolagslagen (2005:551).¹ Bolagsordningen kan t.ex. föreskriva att styrelsens ordförande skall vara ordförande på bolagets bolagsstämmor eller att till bolagsstämmans ordförande skall alltid utses någon som inte sitter i bolagets styrelse, men denna typ av bolagsordningsbestämmelser är så vitt känt synnerligen ovanliga.²

Bolagsstämмоordförandens roll och uppgifter är synnerligen sparsamt reglerade i aktiebolagslagen. Ett förslag till röstlängd skall som huvudregel upprättas av ordföranden, 7 kap. 29 § första stycket fjärde meningen. Om det vid en omröstning i ett ärende där beslut kan fattas med absolut majoritet, dvs. mer än hälften av de avgivna rösterna, uppkommer lika röstetal har ordföranden utslagsröst, 7 kap. 40 § första stycket andra meningen, såvida inte annat föreskrivs i bolagsordningen, 7 kap. 40 § andra stycket första meningen. Även om omröstningen varit sluten är ordföranden i denna situation skyldig att tillkännage vilken mening han eller hon biträder, 7 kap. 38 § andra stycket.³ Bolagsstämmans ordförande skall vidare se till att det förs

¹ Såvida inte annat uttryckligen sägs eller framgår av sammanhanget avser samtliga lagrumshänvisningar i denna artikel aktiebolagslagen.

² Bolagsstämмоordföranden kan således vara en utomstående person, och om bolagsordningen utpekar en ordförande behöver han eller hon inte vara aktieägare. Se R. Skog, Rodhes aktiebolagsrätt, 23 uppl., Stockholm 2011 (fortsättningsvis ”Rodhes aktiebolagsrätt”), s. 166.

³ Enligt äldre uttalanden i förarbeten och doktrinen skulle i bolagsordningen kunna föreskrivas att ordföranden inte är skyldig att avslöja hur han röstat. Se t.ex. prop. 1997/98:99 s. 124 och B. Kristiansson & R. Skog, Bolagsordning, Praktisk vägledning – exempel på formuleringar, Stockholm 2002, s. 107. I senare förarbeten har dock klargjorts att det bara är när ordföranden på grund av bestämmelse i bolagsordningen inte har någon utslagsröst, jfr 7 kap. 40 §, som han inte behöver avslöja hur han röstat. Se prop. 2004/05:85 s. 608.

protokoll vid bolagsstämman, 7 kap. 48 § första stycket, och protokollet skall undertecknas eller, om inte ordföranden själv fört protokollet, justeras av ordföranden, 7 kap. 38 § tredje stycket andra meningen. Därmed är det lagtexten har att säga om bolagsstämмоordföranden slut.

Trots lagtextens relativa tystnad kan bolagsstämмоordföranden komma att spela en betydande roll i olika frågor som kan uppkomma vid en bolagsstämma. På ett generellt plan kan sägas att ordföranden skall tillse att bolagsstämмоförhandlingarna genomförs på ett snabbt, lagligt och ändamålsenligt sätt. Av skyldigheten att tillse att protokoll förs kan även anses följa en skyldighet att tillse att bolagsstämमans protokollerade beslut verkligen utvisar vad stämman enligt de gällande röstreglerna fattat för beslut. Eftersom bolagsstämman är det enda bolagsorgan där aktieägarna har möjlighet att ställa frågor,⁴ uttrycka sin uppfattning om och besluta i bolagets angelägenheter, jfr 7 kap. 1 §, åligger det även bolagsstämмоordföranden att se till att aktieägarna ges möjlighet att inom rimliga gränser få komma till tals vid bolagsstämman. Ledning för vad bolagsstämмоordföranden får, kan och ska göra kan hittas i de allmänna och generella principer som brukar sammanfattas under rubriken gott svenskt mötesskick eller svensk sammanträdesteknik.

I denna artikel diskuteras, utan några som helst anspråk på fullständighet, några situationer som kan leda till svårigheter för en bolagsstämмоordförande. Såvida inte annat uttryckligen sägs är utgångspunkten ett aktiebolag vars aktier handlas på en reglerad marknad, dvs. ett aktiemarknadsbolag. Mycket av vad som sägs nedan är naturligtvis tillämpligt även på andra aktiebolag, men de särskilda aspekter som gör sig gällande i bolag med en eller ett fåtal eniga aktieägare bortses huvudsakligen från. Infallsvinkeln på framställningen är i viss utsträckning praktisk och bygger i dessa delar bl.a. på författarens erfarenheter från bolagsstämmor under de senaste drygt 20 åren.

2. Fullmakter och legala ställföreträdare

En aktieägare som är juridisk person har rätt att delta i stämman genom någon av sina legala ställföreträdare eller genom ombud med fullmakt. En legal ställföreträdare, t.ex. en verkställande direktör för ett aktiebolag, behöver inte ha någon fullmakt av det slag som diskuteras nedan, utan får på

⁴ Härvid bortses från bestämmelsen i 7 kap. 36 §, som i de fall den är tillämplig kan utnyttjas även utanför bolagsstämman.

stämman representera sin juridiska person med stöd av sin ställning.⁵ För legala ställförträdare gäller det således inte för bolaget att kontrollera någon fullmakt utan om personen i fråga verkligen är behörig att representera den juridiska person för vilken han eller hon utger sig att vara ställförträdare.

En aktieägare har rätt att delta i en bolagsstämma genom ett eller, i avstämningsbolag, flera ombud, 7 kap. 3 § första stycket. Rätten för aktieägare att delta i stämma genom ombud samt att välja det, eller i förekommande fall de, ombud aktieägaren önskar kan inte begränsas, varken genom bestämmelse i bolagsordningen, beslut av bolagsstämman eller beslut av ordföranden.⁶ Det är sålunda inte möjligt att förvägra en aktieägare att använda en viss person som ombud därför att denna person upplevs som omständlig eller på annat sätt jobbig. Frågor om en aktieägare får delta i bolagsstämman genom ombud efter eget val, leder därför inte till några särskilda svårigheter för bolagsstämмоordföranden.

En fullmakt skall vara skriftlig, daterad och undertecknad av aktieägaren eller, i förekommande fall, av behörig företrädare för aktieägare som är juridisk person. Fullmakten får inte vara mer än ett eller, i avstämningsbolag, fem år gammal, 7 kap. 3 § andra stycket. En fullmakt som är för gammal, utgör inte en bolagsstämmofullmakt i aktiebolagslagens mening och kan inte grunda rätt att delta i bolagsstämman. Däremot är det vanligt att man tillåter att ett ombud som infinner sig med en för gammal fullmakt närvarar vid bolagsstämman utan röst- eller yttranderätt. Häremot kan inga invändningar göras, så länge reglerna i 7 kap. 6 eller 55 § iakttages.

En ofta grannliga uppgift inför en bolagsstämma är att granska och kontrollera ombudens fullmakter. En sådan kontroll kan underlättas om bolaget tillhandahåller fullmaktsformulär, vilket är obligatoriskt i aktiemarknadsbolag, 7 kap. 54 a §.⁷ Det bör dock observeras att bolaget, även om fullmaktsformulär tillhandahålls, inte kan kräva att fullmakter utfärdas genom ett sådant formulär, utan alla fullmakter som uppfyller de formella kraven måste accepteras. För fullmakter utfärdade av fullmaktsgivare i andra jurisdiktioner

⁵ En helt annan sak, som inte diskuteras i denna artikel, är att det inte alltid ligger inom den löpande förvaltningen, d.v.s. den verkställande direktörens kompetensområde, att företräda bolaget tillhöriga aktier på bolagsstämma.

⁶ Se t.ex. S. Andersson, S. Johansson & R. Skog, Aktiebolagslagen. En kommentar, med supplement 8, Stockholm 2013 (fortsättningsvis "ABL-Kommentaren"), 7:3.1 och S. Johansson, Svensk associationsrätt i huvuddrag, 10 uppl. Stockholm 2011 (fortsättningsvis "Svensk associationsrätt"), s. 172.

⁷ Bestämmelsen i 7 kap. 54 a § motiveras primärt med en önskan att underlätta för ovana aktieägare att delta i bolagsstämmor genom ombud.

än Sverige torde gälla att de fullmakterna måste uppfylla dels de formella kraven i aktiebolagslagen, dels eventuella krav för en giltig fullmakt som uppställs i fullmaktsgivarens hemjurisdiktion.⁸

I praktiken förekommer ofta att bolagen ber att få in bolagsstämmofullmakter före bolagsstämman, så att fullmaktskontrollen kan utföras i god tid innan själva inpasseringen till stämman. Det är givetvis en bra ordning som sällan någon har anledning att motsätta sig. Lagen ger dock inte bolagen någon möjlighet att kräva att få in fullmakter i förväg, utan om ett ombud skulle infinna sig vid bolagsstämman och först där presentera fullmakter från den eller de aktieägare ombudet uppger sig representera, har bolaget inget annat alternativ än att utföra fullmaktskontrollen vid inpasseringen.

Om ett ombud glömt att ta med sig fullmakten i original till bolagsstämman och originalet inte heller tidigare insänts till bolaget, gäller att ombudet inte har rätt att delta i stämman. Möjligen kan man i undantagsfall göra enstaka av praktiska hänsyn betingade undantag i det fall bolaget ändå vet att ombudet i fråga har en fullmakt avseende den aktuella bolagsstämman. Det kan t.ex. handla om en situation där såväl ombudet som den fullmaktsgivande aktieägaren är väl kända för bolaget och en kopia av fullmakten tillställts bolaget i förväg. Det måste dock observeras att detta undantag dels förutsätter att alla ombud/aktieägare behandlas lika, dels kan begagnas endast med stor försiktighet eftersom skälet till att originalfullmakten inte kan uppvisas kan vara att fullmakten återkallats, jfr 16 § första stycket AvtL.

I praktiken avgörs givetvis de allra flesta fullmakts- och ställföreträdarfrågor redan innan eller vid inpasseringen till bolagsstämman. Bolagsstämmodföranden har därför sällan anledning att bekymra sig om dessa frågor. Om emellertid tvekan skulle uppkomma avseende visst ombuds rätt att delta i stämman hamnar frågan på ordförandens bord, eftersom han eller hon måste ta ställning till om personen i fråga skall uppföras i ordförandens förslag till röstlängd, jfr 7 kap. 29 § första stycket fjärde meningen.

3. Utebliven föranmälan eller rösträttsregistrering

Ett aktiebolag kan i bolagsordningen föreskriva att en aktieägare får delta i bolagsstämma endast om aktieägaren i förväg anmäler sin närvaro (och, om aktieägaren önskar medföra biträde, antalet, som får vara högst två, biträden)

⁸ Hur svensk rätt skulle ställa sig om vi stöter på en jurisdiktion där skriftliga fullmakter inte är giltiga, är en obesvarad fråga.

till bolaget, 7 kap. 2 § andra stycket första meningen. Senaste dag för anmälan skall anges i kallelsen till bolagsstämman och får inte vara en lördag, söndag, annan allmän helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton. Dagen för föränmälan får inte heller infalla tidigare än femte vardagen före stämman. Trots att sista dag för föränmälan inte får vara en lördag, räknas lördagar som vardagar vid tillämpningen av denna bestämmelse.⁹

En aktieägare som inte föränmält sitt deltagande vid bolagsstämman, i de fall en sådan föränmälan krävs, har inte rätt att delta i stämman som aktieägare. Däremot är det vanligt att man tillåter aktieägare som glömt föränmäla sig eller anmält sig för sent att närvara vid bolagsstämman utan röst- eller yttranderätt.¹⁰

Det förekommer att aktiebolag i kallelsen anger att föränmälan skall ha inkommit till bolaget senast ett visst klockslag den sista tillåtna dagen för föränmälan. Eftersom aktiebolagslagen enbart medger att föränmälan får krävas senast viss dag, kan en sådan begäran i kallelsen inte ses som annat än ett önskemål från bolagets sida.¹¹ Det är med andra ord inte tillåtet att vägra den aktieägare som föränmält sig rätt dag, men efter det i kallelsen angivna klockslaget, närvaro och yttranderätt vid bolagsstämman.

I avstämningsbolag kan aktieägare lämna sina aktier till någon annan för förvaltning. Förvaltaren kan då, under vissa förutsättningar, införas i aktieboken istället för aktieägaren, varvid det i aktieboken skall anmärkas att aktierna innehas för någon annans räkning, 5 kap. 14 §. Eftersom i denna situation aktieägaren inte är antecknad i aktieboken och förvaltaren inte är antecknad som aktieägare, kan som utgångspunkt ingen företräda de aktuella aktierna på bolagsstämma. Om aktieägaren ändå önskar delta i en bolagsstämma får han eller hon hos förvaltaren begära en rösträttsregistrering,¹² 5 kap. 15 §. En sådan registrering innebär att aktieägaren tillfälligtvis införas i aktieboken och sedan stryks efter den tidpunkt då deltaganderätten i bolagsstämman avgjorts.

I avstämningsbolag tillkommer rätten att delta i bolagsstämma den som har tagits upp som aktieägare i den utskrift av aktieboken, avseende förhållandena fem vardagar före stämman, som den centrala värdepappersförva-

⁹ Se prop. 1997/98:99 s. 230 f.

¹⁰ Se strax ovan.

¹¹ Här bortses från möjligheten att kallelsen anger att föränmälan skall ske senast kl. 24.00 den senast tillåtna dagen.

¹² Förvaltaren får i sin tur vända sig till den centrala värdepappersförvararen med en begäran om rösträttsregistrering.

raren producerar, 7 kap. 2 § första stycket andra meningen och 28 § tredje stycket andra meningen. Regelsystemet lägger alltså absolut avgörande vikt vid utskriften av aktieboken och enbart det faktum att någon är aktieägare på dagen för bolagsstämman – eller den femte vardagen före stämman – är inte tillräckligt för att ge aktieägaren i fråga rätt att delta i stämman. Den som förvärvat aktier senare än fem vardagar före en bolagsstämma har således inte rätt att delta i stämman medan den som sålt aktier senare än fem vardagar före stämman och upptagits som aktieägare i utskriften av aktieboken har rätt att delta i stämman.¹³

I praktiken förekommer det inte helt sällan att en aktieägare inför en bolagsstämma inte rösträttsregistrerats på av aktieägaren önskat sätt. Det kan t.ex. handla om att aktieägaren glömt att meddela sin förvaltare att rösträttsregistrering önskas eller att förvaltaren gjort ett misstag eller haft tekniska problem.¹⁴ I dylika fall har det ibland hänt att aktieägaren i fråga ändå infunnit sig till bolagsstämman, medförande intyg från förvaltaren om att aktieägaren är aktieägare och var aktieägare vid tidpunkten för utskriften av aktieboken. Ett dylikt intyg är dock inte till någon hjälp. Som framgått ovan är förutsättningen för att få delta i bolagsstämma i ett avstämningsbolag att man upptagits i utskriften av aktieboken och enbart det, ofta helt ostridiga, faktum att man är aktieägare är inte tillräckligt.

Den som inte är upptagen som aktieägare i utskriften av aktieboken har alltså undantagslöst inte rätt att delta i bolagsstämman. Däremot är det vanligt att man tillåter aktieägare som inte rösträttsregistrerats att närvara vid stämman utan röst- eller yttranderätt.¹⁵

I praktiken avgörs givetvis de allra flesta frågor om utebliven eller för sen förnanmälan respektive avsaknad av rösträttsregistrering redan innan eller vid inpasseringen till bolagsstämman. Bolagsstämмоordföranden har därför sällan anledning att bekymra sig om dessa frågor. Om emellertid tvekan skulle uppkomma avseende viss aktieägars rätt att delta i stämman hamnar frågan på ordförandens bord, eftersom han eller hon måste ta ställning till om

¹³ Se ABL-Kommentaren 7:2.3, med vidare hänvisningar.

¹⁴ Det kan naturligtvis även tänkas – även om det erfarenhetsmässigt är mycket sällsynt – att det är den centrala värdepappersförvararen som av en eller annan anledning inte fått med korrekta uppgifter vid utskriften av aktieboken. I den situationen hävdas det dock att den centrala värdepappersförvararen kan – givet att felet upptäcks i tid – gå tillbaka och skapa en ny, korrekt, utskrift, varför denna situation inte behandlas här.

¹⁵ Se ovan.

personen i fråga skall uppföras i ordförandens förslag till röstlängd, jfr 7 kap. 29 § första stycket fjärde meningen.

4. Aktieägare som stör eller förstör bolagsstämmoförhandlingarna

Vid genomförandet av en bolagsstämma kan aktieägare tänkas vilja störa eller hindra förhandlingarna. Inledningsvis kan konstateras att en person som med fysiskt våld angriper en annan person i bolagsstämmolokalen, får efter beslut av ordföranden avvisas – om nödvändigt med tvång – från stämmolokalen, utan att det påverkar giltigheten av därefter fattade bolagsstämmobeslut, även om den avvisade personen var en i och för sig yttrande- och röstberättigad aktieägare eller ombud för sådan aktieägare. På motsvarande sätt får en person som vid sitt tal till stämman gör sig skyldig till brottslig handling – t.ex. förolämpning, förtal eller olaga hot – avbrytas av ordföranden och fråntas ordet, utan att det påverkar giltigheten av därefter fattade bolagsstämmobeslut, även om den sålunda tystade personen var en i och för sig yttrandeberättigad aktieägare eller ombud för eller biträde till sådan aktieägare.

En situation som är svårare att bedöma är hur man skall hantera aktieägare som är extremt mångordiga och långrandiga. Det handlar här inte nödvändigtvis om aktieägare som vill störa eller hindra förhandlingarna vid bolagsstämman, utan det kan mycket väl handla om aktieägare som har en uppfattning de önskar delge de övriga stämmodeltagarna. Som anfördes inledningsvis skall ordföranden tillse att bolagsstämmoförhandlingarna genomförs på ett snabbt och ändamålsenligt sätt. Samtidigt är bolagsstämman det enda bolagsorgan där aktieägarna har möjlighet att ställa frågor, uttrycka sin uppfattning om och besluta i bolagets angelägenheter, varför det även åligger ordföranden att se till att aktieägarna ges möjlighet att inom rimliga gränser få komma till tals vid stämman. Avvägningen mellan dessa två uppgifter kan vara svår. Utgångspunkten bör vara att aktieägarna skall få tala så mycket de önskar. Någonstans måste dock gränsen dras.

Till att börja med kan ordföranden avbryta den talare som enbart uppehåller sig vid frågor som inte har med den aktuella bolagsstämman eller det aktuella bolaget att göra. Ett sådant ingripande bör givetvis i första hand ske genom att ordföranden uppmanar den talande att hålla sig till frågor som är aktuella. Först om den talande upprepat negligerar sådana uppmaningar kan det bli tal om att ta ifrån honom eller henne ordet. Även i övrigt kan dock tidsmässiga begränsningar behöva göras. Hur länge en diskussion rimligtvis

kan tillåtas hålla på beror givetvis på det diskuterade ärendets vikt, men när diskussionen om huruvida cykelstället skall vara placerat till höger eller vänster om huvudentrén till bolagets kontor har pågått i över en timme kan det vara motiverat att försöka avsluta debatten. Möjligheterna till ett sådant avslut av diskussionen finns inte reglerade i aktiebolagslagen, utan man får i dessa situationer falla tillbaka på god mötessed. Det finns härvidlag några olika metoder. En möjlighet är att ordföranden sätter streck i protokollet, vilket innebär att alla som önskar göra fler inlägg i debatten får anmäla sig, varefter inga fler talare medges. Ett alternativ kan i vissa fall vara att ordföranden tidsbegränsar anförandena, så att ingen talare medges tala i mer än ett visst angivet antal minuter. Ur ett aktiebolagsrättsligt perspektiv måste båda dessa metoder vara acceptabla, i den meningen att här beskrivna begränsningar inte påverkar giltigheten av senare fattade bolagsstämmbeslut. Det torde dock fordras att alla aktieägare behandlas lika. Det är med andra ord inte acceptabelt att småaktieägarnas anföranden begränsas till tre minuter, medan majoritetsaktieägaren tillåts tala hur länge som helst.

5. Omröstning

Bolagsstämmans beslut fattas som huvudregel med acklamation. Omröstning skall ske först om någon av aktieägarna begär det, 7 kap. 37 §, vilket endast sällan förekommer.¹⁶ Numera förekommer i vissa bolag att man för omröstningar begagnar sig av elektroniska röstningsdosor. En omröstning kan då gå snabbt och smidigt genom att aktieägarna helt enkelt avger sina röster genom att trycka på en knapp på de utdelade och förprogrammerade dosorna. Några iakttagelser avseende elektroniska röstningsdosor ges nedan, men inledningsvis förutsätts att det inte finns några elektroniska hjälpmedel för att genomföra en omröstning.

Om det framställs en begäran om omröstning är bolagsstämмоordförandens första åtgärd normalt sett att undersöka om det inte går att undvika en omröstning. Eftersom en omröstning kan ta lång tid att genomföra och ofta är meningslös i den meningen att majoritetsförhållandena på bolagsstämman är sådana att det redan från början är klart vad stämmans beslut kommer att bli, är det ett helt rationellt och ändamålsenligt sätt att agera. Ordföranden kan t.ex. be majoritetsaktieägaren eller majoritetsaktieägarna öppet förklara vilket förslag majoriteten avser att biträda, varefter den som begärt omröst-

¹⁶ Se prop. 2009/10:247 s. 49.

ning tillfrågas om han eller hon kvarstår vid sin begäran, samtidigt som det klargörs att en omröstning (vars resultat stämman ju redan vet) kommer att ta avsevärd tid i anspråk. Ett annat alternativ kan vara att omröstningen påbörjas så att aktieägarna ropas upp och får avge sina röster i sjunkande styrkeordning varefter, när den för det aktuella beslutet erforderliga majoriteten uppnåtts, aktieägarna tillfrågas om omröstningen kan avbrytas.

När en omröstning ändå måste genomföras är huvudregeln att den skall vara öppen, 7 kap. 38 § första stycket, 39 § och 58 §, dvs. ske genom att aktieägarna ropas upp en i taget och får muntligen avge sina röster. Sluten omröstning skall ske om bolagsstämman, med absolut majoritet, beslutar att omröstningen skall vara sluten eller om, i ett privat aktiebolag, någon aktieägare begär det vid en omröstning som avser val. Den bland allmänheten i stort ganska frekvent förekommande uppfattningen (som sannolikt är ett resultat av hur det fungerar i allmänna politiska val) att det finns någon sorts rösthemlighet och att varje aktieägare kan begära sluten omröstning, saknar sålunda i stort sett förankring i aktiebolagslagen.

Som framgått ovan förekommer numera att man i vissa bolag, framför allt kanske bolag där ett stort antal aktieägare deltar i bolagsstämmorna, använder sig av ett elektroniskt trådlöst omröstningssystem. Varje aktieägare respektive ombud för aktieägare får då en röstningsdosa som är förprogrammerad med det antal röster och aktier aktieägaren eller ombudet representerar. Röstning sker sedan genom en enkel knapptryckning och resultatet kommer snabbt. När elektroniska röstningsdosor används förekommer ofta att man i inledningsskedet av stämman gör en provröstning, för att kontrollera att tekniken fungerar på rätt sätt. Det är dock lämpligt att den fråga som används för provröstningen är helt neutralt hållen. Det blir ingen trevlig inledning på stämman om provröstningsfrågan är t.ex.: ”Är vårt bolag bland de främsta i Sverige inom vår bransch?”, och svaret blir nej. Då är det bättre att undvika denna risk och istället fråga t.ex.: ”Är det bra väder idag?”.

Vid omröstningar med elektroniska röstningsdosor kan uppkomma ett praktiskt problem med ombud som företräder många aktieägare och de olika aktieägarna har givit olika röstningsinstruktioner. Skälet till att man begagnar elektroniska röstningsdosor är en önskan om att snabba upp och förenkla omröstningsförfarandet på stämman. Mot den bakgrunden är det inte helt lyckat om ombud som företräder många aktieägare måste sitta och hålla reda på och rösta från olika dosor för olika aktieägare. En person kan ju ofta vara ombud för 20, ibland ännu fler, aktieägare, och med en röstningsdosa för

varje aktieägare kommer tidsåtgången för en omröstning att mångdubblas.¹⁷ I praktiken fungerar åtminstone vissa av de på marknaden förekommande systemen med elektroniska röstningsdosor¹⁸ så att det är möjligt att i förväg lägga in ombuds röstningsinstruktioner i systemet, vilket medför att när det är dags att rösta behöver ombudet bara trycka på en knapp så fördelas de röster han eller hon representerar, i enlighet med ombudets instruktioner. Normalt tjänar alla på att ombud, som företräder många aktieägare, i förväg tar kontakt med bolaget och får sina röstningsinstruktioner inlagda i systemet och så länge det är frivilligt finns knappast några legala aspekter på förfarandet. Det måste dock noteras att ett bolag inte kan kräva att få del av ett ombuds röstningsinstruktioner, varken i förväg eller vid stämman. Det kan t.ex. vara ett ombud som av sina huvudmän fått order att inte avslöja sina röstningsinstruktioner eller ett ombud som inte får sina instruktioner förrän strax före stämman. I dessa senare fall finns det knappast något annat alternativ än det opraktiska förfarandet att låta ombudet sitta med en röstningsdosa för varje aktieägare han eller hon representerar.

Våren 2013 uppmärksammades i massmedia en incident som berodde på användningen av elektroniska röstningsdosor. Vid årsstämman i ett av våra större aktiemarknadsbolag användes röstningsdosor och i ett ärende där det enligt lagen fordrades kvalificerad majoritet (bl.a. en viss andel av de vid stämman representerade aktierna) skulle omröstning ske. Inför stämman hade större aktieägare i bolaget approcherats och det var därför känt att förslaget hade erforderligt stöd. Denna kunskap hade även vidarebefordrats till bolagstämмоordföranden. Den första omröstningen utvisade ändå att förslaget inte hade fått tillräckligt stöd för att gå igenom. Ordföranden, som kanske trodde att någon av de större aktieägarna av misstag råkat trycka på fel knapp, beordrade då en ny omröstning, som dock gav samma resultat. Då började det gro en misstanke om att det elektroniska systemet inte fungerade som det skulle och man övervägde, enligt uppgift, att lägga de elektroniska röstningsdosorna åt sidan och genomföra en tredje, manuell, omröstning. Innan det hann gå så långt upptäckte dock den för datasystemet ansvariga

¹⁷ Det skulle möjligen kunna hävdas att det är ombudets sak att se till att han eller hon hinner rösta. Med tanke på att det handlar om aktieägarnas rätt att påverka sitt bolag, synes dock nödvändigt att ge de röstande tillräckligt med tid för att de skall ha en realistisk möjlighet att rösta.

¹⁸ Det är möjligt att alla på marknaden förekommande system fungerar på samma sätt, men arbetet med förevarande artikel har inte medgett någon fullständig marknadsundersökning.

personalen vilken av aktieägarna som inte röstat på det sätt aktieägaren sagt i förväg. Tillfrågad härom svarade emellertid aktieägarens ombud att han röstat på precis det sätt som var aviserat. Det visade sig då att det i församlingen fanns två personer med likadana namn och att ombudet för den stora aktieägaren fått den dosa som var programmerad för ombudets namne, som bara hade en mycket liten aktiepost, och vice versa. Vid omröstningen hade den mindre aktieägaren avstått från att rösta, vilket vid ett beslut som fordrar kvalificerad majoritet har samma effekt som en nej-röst.¹⁹ När den lilla aktieägaren och storaktieägarens ombud bytt röstningsdosor genomfördes en tredje omröstning, som resulterade i det förväntade resultatet.

Det inträffade visar hur viktigt det är att man är synnerligen noggrann med den praktiska hanteringen av frågor som rör aktieägarnas inflytande över bolagen. Det gäller givetvis generellt, men visar sig kanske särskilt då hanteringen ”osynliggörs” inne i en dator. Händelsen väcker även frågan om den uppkomna situationen hanterades korrekt av bolagsstämmoordföranden. Å ena sidan skulle kunna hävdas att det inte är ordförandens sak att ifrågasätta ett omröstningsresultat, utan att han eller hon bara skall kungöra och i förekommande fall klubbfästa resultatet av omröstningen. Å andra sidan har, som ovan nämnts, bolagsstämmoordföranden en skyldighet att tillse att bolagsstämmans beslut verkligen utvisar vad stämman enligt de gällande röstreglerna fattat för beslut. Den senare aspekten är så viktig och har sådan tyngd att det inte går att konkludera annat än att den aktuella bolagsstäm-mordföranden hanterade situationen på ett korrekt sätt.

6. Protokoll

Till ordförandens uppgifter hör att vid bolagsstämman föra protokoll eller att ansvara för att protokoll förs. Det vanligaste i större aktiebolag torde vara att ordföranden utser någon annan att föra protokoll, så att ordföranden kan koncentrera sig på att leda stämmoförhandlingarna. Ett bolagsstämmoprotokoll behöver (utöver att ange dag och ort för bolagsstämman) som huvudregel inte vara mer än ett beslutsprotokoll, dvs. ange vilka beslut som stämman har fattat, 7 kap. 48 § andra stycket första meningen.²⁰ Lagen kräver med andra ord inte att t.ex. skälen för stämmans beslut eller ett referat av dis-

¹⁹ Se Svensk associationsrätt s. 152.

²⁰ Även om det inte krävs uttryckligen i lagen, torde det vara lämpligt att protokollet dessutom klargör i vilket bolag bolagsstämman i fråga hållits.

kussionen inför ett beslut framgår av protokollet. En aktieägare har inte heller någon rätt att kräva att få en avvikande mening förd till protokollet.

Det finns inget hinder mot att protokollet utformas mer utförligt än vad lagen kräver, även om lämpligheten härav stundom kan ifrågasättas. Det är inte helt ovanligt att bolagsstämmoprotokoll, utöver de beslut bolagsstämman fattat, innehåller ett sammandrag av VD:s anförande och även i övrigt kortfattat redogör för vad som förekommit vid stämman. Häremot kan, som sagt, inga legala invändningar göras, men det bör observeras att det, om protokollet skall utformas på detta sätt, kan vara svårt att neka en aktieägare att få sin avvikande mening förd till protokollet. Å andra sidan brukar erfarna bolagsstämмоordföranden regelmässigt bifalla aktieägares begäran att få en avvikande mening förd till protokollet.²¹ Skälet härtill är att aktieägaren annars kan begära omröstning och därigenom påverka protokollet i den för aktieägaren önskade riktningen (se strax nedan), vilket i normalfallet är krångligare och mer tidsödande än att låta aktieägares mening inflyta i protokollet.

Om bolagsstämmans beslut inte har fattats med acklamation utan genom omröstning, ställs särskilda krav på protokollet, som då skall ange, utöver det beslut som stämman fattat, vad som yrkats och utfallet av omröstningen, 7 kap. 48 § andra stycket andra meningen. För aktiemarknadsbolag gäller dessutom en särskild bestämmelse som införts till följd av EU:s s.k. aktieägarrättighetsdirektiv.²² Om en aktieägare begär det inför en omröstning, skall i bolagsstämmoprotokollet, eller i bilaga härtill, redovisas 1. antalet röster för och emot förslaget till beslut, 2. antalet röster som närvarande aktieägare har avstått från att avge, 3. det antal aktier för vilka röster har avgetts samt 4. den andel av aktiekapitalet som dessa röster representerar, 7 kap. 68 § andra stycket.²³ Hittills finns inget känt exempel på en bolagsstämma i ett

²¹ Se Rodhes aktiebolagsrätt s. 178.

²² Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/36/EG av den 11 juli 2007 om utnyttjande av aktieägares rättigheter i börsnoterade företag.

²³ Det kan noteras att den fjärde punkten i 7 kap. 68 § andra stycket är felformulerad. Det är aldrig röster, utan aktier, som representerar en andel av aktiekapitalet. Felet finns dock redan i direktivtexten. Även bortsett härifrån, framgår varken av lagtexten eller av lagens förarbeten vad som avses med "dessa röster" i fjärde punkten. Jfr prop. 2009/10:247 s. 48 ff. och 65 och Ds 2008:46. Inte heller den sparsamma doktrin som behandlar aktuellt stadgande tar upp denna fråga. Se t.ex. ABL-Kommentaren 7:68.2. Å ena sidan torde det enbart vara i vissa fall då minoritetens andel av aktiekapitalet är av betydelse, t.ex. vid omröstning om vinstutdelning begärd med stöd av 19 kap. 11 § eller vid omröstning i fråga om bolaget skall väcka talan mot styrelseledamöter, 29 kap. 7 §, dvs. det protokolls-

aktiemarknadsbolag där aktieägare framfört begäran om protokollföring enligt 7 kap. 68 § andra stycket, men om en sådan begäran skulle framställas är det svårt att se att bolagsstämmoordföranden kan agera på annat sätt än genom att se till att omröstningen ger tillräcklig information för att kunna uppfylla lagens krav på protokollets utseende. Det skulle i och för sig kunna anföras att regeln i 7 kap. 68 § andra stycket är osanktionerad i aktiebolagslagen. Så länge det är klart vilket beslut bolagsstämman har fattat kan knappast någon framgångsrik klandertalan föras mot beslutet på grund av protokollets utformning. Det är även svårt att se att någon skulle lida skada på grund av protokollets utformning i denna del, varför även risken för en framgångsrik skadeståndstalan torde kunna uteslutas.²⁴ Däremot är det möjligt, och kanske till och med troligt, att den reglerade marknadsplats vid vilken det aktuella bolagets aktier är upptagna till handel, skulle reagera med disciplinära åtgärder mot ett sådant lagbrott.²⁵ En begäran om protokollföring enligt 7 kap. 68 § bör därför alltid hanteras på det i lagen föreskrivna sättet, vilket givetvis inte innebär något hinder mot att ordföranden undersöker om den aktieägare som framställt begäran kan tänkas ändra uppfattning och återta begäran.

7. Personer som lämnar bolagsstämman

Det är vanligt att personer lämnar en bolagsstämma innan den avslutas. Det gäller givetvis i första hand småaktieägare, som kanske kommit till stämman

innehåll som skall finnas enligt den första punkten, som det kan ha någon praktisk betydelse att protokollet anger hur stor andel av aktiekapitalet som röstat på visst sätt i viss fråga, vilket skulle tala för att ”dessa röster” syftar på alla de tre tidigare punkterna i paragrafens andra stycke. Å andra sidan ligger det språkligt närmast till hands att läsa ”dessa röster” som syftande endast på de röster som avses i tredje punkten, dvs. det antal aktier för vilka giltiga röster har avgetts, vilket också är vad som står i aktieägar rättighetsdirektivet (direktivtexten är utformad på ett annat sätt än den svenska lagtexten).

²⁴ Det går givetvis inte att utesluta att det kan finnas undantagssituationer då någon aktieägare, på grund av att ett bolagsstämmoprotokoll inte uppfyller kraven i 7 kap. 68 § andra stycket, lider en skada. Härvid uppkommer frågan om vem som kan vara ersättningskyldig för en sådan skada. Varken bolaget eller styrelseledamöterna har någon skyldighet att föra protokoll vid bolagsstämma, utan den skyldigheten ligger på stämmans ordförande, 7 kap. 48 § första stycket. Bolagsstämmoordföranden ingår dock inte i den krets som har ett ansvar enligt reglerna i 29 kap., varför ordförandens ansvar följer enbart handelsbalkens syssломannaregler och allmänna skadeståndsrättsliga regler och principer.

²⁵ Jfr t.ex. punkt 5 första stycket i NASDAQ OMX Stockholms Regelverk för emittenter.

enbart för att lyssna på VD:s anförande, men i mer udda situationer kan även andra aktörer lämna stämman.

En fastställd röstlängd gäller till dess bolagsstämman beslutar att ändra den, 7 kap. 29 § andra stycket andra meningen, och det finns inget krav på att röstlängden skall ändras bara för att aktieägare lämnar stämman.²⁶ Det gäller även om det skulle vara majoritetsaktieägaren eller dennes ombud som lämnar stämman. I denna senare situation kan det dock vara lämpligt att ändra röstlängden om stämman skall fatta ett beslut som fordrar biträde av viss andel av de vid stämman företrädde aktierna, eftersom alla aktier som är upptagna i röstlängden anses representerade vid stämman.²⁷ Det finns å andra sidan ingenting som hindrar att bolagsstämman väljer att ändra röstlängden om aktieägare lämnar (eller kommer för sent till) stämman.

I stämmans inledning skall som huvudregel utses minst en person som, tillsammans med ordföranden och protokollföraren (om sådan finnes), skall justera bolagsstämmans protokoll, 7 kap. 48 § tredje stycket. Att justera ett bolagsstämmoprotokoll innebär att justeringspersonen med sin underskrift bestyrker riktigheten av protokollet. Om en justeringsperson har en annan uppfattning än protokollföraren om vad som bör stå i protokollet – och de två inte kan enas – får justeringspersonen till protokollet föra en avvikande mening. Justeringspersonen måste vara med vid stämmans behandling av alla de ärenden för vilka han eller hon justerar protokollet. Om en till justeringsperson utsedd person skulle avvika innan stämman avslutas, skall en ny justeringsperson utses för resterande ärenden.²⁸ Även om justeringspersonen tillfrågats i förväg och har åtagit sig uppdraget att vara justeringsperson, och alltså har en potentiellt skadeståndssanktionerad skyldighet att utföra sitt uppdrag på bästa sätt,²⁹ bör alltså bolagsstämмоordföranden vara observant på justeringspersonens närvaro och vid behov föranstalta om val av ny justeringsperson.

En lite udda situation kan uppkomma om det är den utsedde protokollföraren som avviker från bolagsstämman. Strikt legalt föranleder dock denna situation inga större problem. Det åligger ordföranden att se till att det förs

²⁶ Se ABL-Kommentaren 7:29.1.

²⁷ Se ABL-Kommentaren 7:29.1.

²⁸ Se Svensk associationsrätt s. 177.

²⁹ Se Svernlöv i NTS 3–4:2012 s. 1.

protokoll vid bolagsstämman,³⁰ 7 kap. 48 § första stycket, och om den person ordföranden givit i uppdrag att föra protokollet skulle avvika, får ordföranden lov att antingen utse en ny protokollförare eller föra resterande del av protokollet själv. Det bör dock observeras att aktiebolagslagen kräver att protokollet undertecknas av protokollföraren, 7 kap. 48 § tredje stycket första meningen. Den protokollförare som avvikit från stämman, skall alltså senare underskriva sin del av protokollet.

8. Slutord

En bolagsstämma omgärdas av ett stort antal formella regler. Bolagsstämmoordförandens roll är därför oftast och i stor utsträckning tråkig och ganska enformig när han eller hon måste se till att nödvändiga formalia uppfylls. Så skall det naturligtvis också vara. Emellanåt inträffar dock saker som gör att ordföranden måste tänka efter och agera i en situation som inte överensstämmer med rutinen. I denna artikel har några sådana situationer och frågeställningar presenterats och diskuterats. Det skall ånyo understrykas att denna framställning inte har några som helst anspråk på att vara heltäckande, utan endast vissa mer slumpvis utvalda händelser som inträffat i det praktiska rättslivet har behandlats. Om man skall försöka dra någon mer allmän slutsats avseende bolagsstämmoordförandens roll, kan man säga att ordföranden skall se till att bolagsstämman hålls i enlighet med lagens formella regelverk, men att ordföranden inom dessa ramar kommer väldigt långt med sunt förnuft.

³⁰ I de allra flesta ärenden kan bolagsstämman besluta om något annat än det ordföranden bestämt. Eftersom lagen uttryckligen ålägger ordföranden att se till att det förs protokoll vid stämman, är utseende av protokollförare en av de få punkter där bolagsstämman inte kan "köra över" bolagsstämmoordföranden.

